

ДЕЙНОСТТА НА УНОСЕК (UNOSEK
– UNITED NATION OFFICE OF SPECIAL
ENVOY FOR KOSOVO) –
ОФИС НА СПЕЦИАЛНИЯ ПРАТЕНИК НА
ООН ЗА КОСОВО – И МАРТИ АХТИСААРИ

Асен Янчев

След не много продължителни консултации в Съвета за сигурност на ООН и по-специално с представителите на САЩ и Русия, в края на 2005 г. Генералният секретар на ООН Кофи Анан утвърди бившия премиер-министър на Финландия Марти Ахтисаари в качеството му на специален посланик на генералния секретар на ООН да посредничи в политическия процес по определянето на бъдещия статут на Косово. Във Виена е открит Офисът на специалния посланик Ахтисаари и неговия заместник – Алберт Роан. Контактната група за Косово¹ (в състав САЩ, Великобритания, Франция, Германия Италия и Русия), през ноември 2005 г. приема ръководни принципи за постигане на споразумение по бъдещия статут на Косово и на 31 януари 2005 г. в Лондон е направено съвместно заявление на министрите на външните работи на страните от Групата. Първоначалните планове на Групата, според които „трябва да бъдат направени всички възможни усилия за достигане на мирно урегулиране в течение на 2006“, претърпяват изменение след изявлението на М. Ахтисаари, направено на 10 ноември 2006 г., че той ще представи своите предложения едва след приключването на изборите в Сърбия, т.е. след 21 януари 2007 г.

УНОСЕК (Офис на специалния пратеник на ООН за Косово) започва работа в края на 2005 г. с намерението, че може поне да намали разногласията между Прищина и Белград по „техническите“ аспекти на пакета предложения за урегулира-

¹ Контактната група за Косово е създадена на основата на Международната контактна група за бивша Югославия през 2003 г., в която влизат външните министри на САЩ, Русия, Франция, Великобритания, Италия и Германия. Целта на Контактната група е подпомагане на преговорите между Косово и Сърбия и довеждането им до успешен край.

нето на статута на Косово, което включва: децентрализация, правата на общините, защитата на Сръбската православна църква и нейните главни обекти в Косово, разплитането на претенциите върху държавната собственост и разрешаването на проблема с външния дълг. За посредниците беше ясно, че едва ли ще им се удаде да постигнат непосредствено решение по статута на Косово. Техните очаквания са да използват всички налични възможности и в крайна сметка да върнат проблема за обсъждане в Съвета за сигурност на ООН, за да може по принудителен път да признаят независимостта² на основата на технически пакет, който в най-добрия случай може да бъде съгласуван посредством УНОСЕК, а в най-лошия – решението да бъде взето от Съвета за Сигурност, който да утвърди съпроводителни приложения, детайлизиращи структурата на международното присъствие и състава на въоръжените сили, които трябва да заменят съответно УНМИК (Мисия на ООН в Косово) и международния военен контингент КФОР (Въоръжени сили на НАТО в Косово). Съставът на последния трябва да бъде определен от Контактната група, ЕС и НАТО, извън рамките на диалога Прищина–Белград.

В началото на 2006 г. експерти по международно право от страни членки на Контактната група (Петорката)³ по-детайлно изследват механизма за това, по какъв начин може да се осъществи урегулирането. Те стигат до заключението, че сръбските дипломати са прави в своите многократни твърдения, че Съветът за сигурност няма право самостоятелно да провъзгласи независимостта на Косово: „Уставът на ООН, приет в Сан Франциско, не позволява да се направи това, ... позицията на Белград юридически е безупречна, но политически безнадеждна.“⁴ Вместо това отговорността може да се разпреди с приемането на резолюция на Съвета за сигурност, която да утвърди подготовения от Ахтисаари пакет; да завърши дейността на УНМИК (Мисия на ООН в Косово) и да определи структурата на

² Интервю на ICG с длъжностно лице на ООН, Виена, 22 февруари 2006 г.

³ САЩ, Великобритания, Франция, Германия и Италия се срещат без участието на Русия.

⁴ Интервю на ICG с анонимен френски дипломат, 23 май 2006 г.

международното присъствие – като посочи приемника на миси-
ята, а също така и да е основа на акта за самоопределение, при-
ет от Прищина⁵. По-рано са извеждани идеи за възможността
за действие „по ваше (на косовските власти) усмотрение“ по
отношение на допустимостта за провеждане на референдум по
пакета предложения за урегулирането на Косово. Изказани са
опасения, че това ще отнеме прекалено много време, процесът
ще излезе извън контрол и може да провокира провеждането на
„анти-референдуми“. По-добре ще бъде Асамблеята на Косово
да утвърди пакет предложения по урегулирането на основата
на това да провъзгласи независимост, която в следствие да
получи легитимност на отделните страни и, по възможност, на
страните членки на ЕС в цялост.

По-голямо значение има това, колко бързо този процес ще
премине през Съвета за Сигурност. След неговото завършване,
САЩ биха могли незабавно да признаят независимостта на
Косово. Признанието от страна на ЕС обаче може да има не
толкова еднозначен и директен характер: „Колкото трудно и не-
определено това бъде в Ню Йорк, толкова по-сложно ще бъде
направено в ЕС.“⁶ Целият този процес се предвижда да протече
в периода на председателството на Германия в ЕС от 1 януари
до 30 юни 2007 г. Бързото постигане на яснота по този въпрос
от страна на ЕС и неговите членки ще изиграе решаваща роля:
офисът на представителя на международната общност и подчи-
нените му мисии на полицията и правосъдието трябва да ста-
нат приемник на УНМИК и да се финансират предимно от ЕС;
подготовката за възможното приемане в ЕС да бъде ключова
стратегическа цел на бъдещата държава, още повече че Евро-
съюзът укрепва нейните институти на властта.

Ако резолюцията не бъде достатъчно ясна и отделните стра-
ни членки на ЕС не започнат достатъчно бързо да се придвиж-
ват към признаване на новата държава, то ЕС ще се сблъска

⁵ Косово гласува независимост на непризнат референдум през 1991 г. За периода на пребиваването на УНМИК Асамблеята на Косово заплашваше да провъзгласи едностранно независимост в началото на 2003 и в средата на 2005 г., но всеки път отстъпва от това решение.

⁶ Интервю на ICG с анонимен източник, Берлин, 22 август 2006 г.

с трудности при обезпечаване на планираното си присъствие след достигане на споразумение по статута и в постигане на такива договорни отношения с Косово, каквито Европа установява с кандидатите за членство в ЕС. При тези обстоятелства на Белград ще бъде по-лесно да усилва влиянието си сред сърбите в Косово чрез икономическа зависимост, обещания за дотации, търсене на начини за отделяне на системата на здравеопазване и наука от косовската. Аналогично, ако международните финансови институции не срещнат достатъчно поддръжка сред членовете си, те ще се окажат неспособни да помогнат на Косово с покриването на бюджетния дефицит, с който страната ще се сблъска в първите години след получаването на независимост⁷. Пакетът на Ахтисаари предвижда на Косово да бъдат дадени пълномощия за подписването на договори, така че да може да се присъедини към МВФ, Световната банка и други организации, включително и непосредствено в ООН.

Използвайки своя мандат да „ръководи политическия процес по определянето на бъдещия статут на Косово“, ръководителят на УНОСЕК Ахтисаари започва процес от консултации с Прищина и Белград, както и тристранни срещи с представители на УНОСЕК, Прищина и Белград, за да завърши конституционното изграждане, започнато от УНМИК, а също и да изгладя отношенията между двете столици. Към темите, разисквани по време на Виенските срещи, спадат децентрализацията и защитата на интересите на Сръбската православна църква и нейните обекти. Диалог в рамката на по-широка платформа по обезпечаването на правата на малцинствата, по урегулирането на проблема с външния дълг и държавната собственост се провежда значително по-рядко.

Допълнителните измерения на бъдещия статут на Косово се определят в координация с Контактната група, ЕС, НАТО и други международни организации и в по-голяма степен са насочени към провеждания от ПРООН (Програма на ООН за развитие) Вътрешен обзор в сектора за безопасност в Косово (ВОСБ), отколкото подчинени на диалога Прищина – Белград.

⁷ Интервю на МКГ със служители на Световната банка, Прищина, 27 септември 2006.

Тези изменения се запълват с пълномощия, структури и продължителност на международното присъствие. С достигане на споразумение по статута се определя окончателната структура на органите за сигурност на Косово и се поставя въпросът за решаването на проблема с формално отделилото се Северно Косово. Сближавайки различните позиции, Ахтисаари се задължава в кратки срокове да представи на Контактната група пакет предложения по общото урегулиране. След като бъде гарантирано неговото одобрение, този пакет да бъде изпратен на Прищина и Белград за запознаване и отзиви от тяхна страна и след това – представен в СС на ООН.

Ахтисаари приема решението да разработи пакет, в който да не използва термина „независимост“, но приемането на този пакет по същество би означавало точно това, в краен случай – потенциална независимост. Ако оставим настрана връзките на Белград с общините с преобладаващо сръбско население в социалната сфера и правото на донорите да им оказват помощ, то с този пакет Косово имплицитно се изважда извън рамките на каквито и да било конституционни отношения със Сърбия – те се заменят с редица прерогативи на международната общност. Косово ще получи пълномощия да подписва договори и да има ограничен брой въоръжени сили. Такова предложение едва ли би позволило създаването на МВНР или приемането му в ООН.

Предвиждайки резултатите от Виенските преговори, УНОСЕК, по силата на необходимостта, ги тълкува в полза на Прищина дотолкова, доколкото именно тя е длъжна да носи отговорността за осъществяването на вероятното урегулиране и се явява партньор на международната общност в създаването на институции на властта в Косово и в защитата на човешките права на местно равнище⁸. В подкрепа на това Прищина форсира изпълнението на задачи по тринадесет приоритетни стандарта (десет от тези стандарти са насочени към защитата на правата на малцинствата), установени от Контактната група, при което западните дипломати настоятелно поддържат и увереността, че този процес ще доведе до предоставяне на незави-

⁸ Изказване на М. Ахтисаари пред СС ООН, Ню Йорк 22 септември 2006 г.

симост. Белград сяда на масата за преговори, изказва се против предоставянето на независимост и се стреми да отдели населените със сърби райони на Косово от Прищина. В течение на преговорите Сърбия задължава косовските сърби – служители в сферите на образованието и здравеопазването, да прекъснат всички контакти с правителството на Косово и да подкрепят направените през юни 2006 г. заявления на сръбските общини в Северно Косово за прекъсване на връзките с правителството в Прищина. В своите доклади през юли и септември 2006 г. в СС на ООН Ахтисаари отдава дължимото на Прищина за това, че отива на отстъпки и изработването на компромис и в същото време критикува Белград за липсата на гъвкавост.

Въпреки че не е ясно провъзгласена, основната задача на Виенските преговори се състои в това, да обезпечи устойчиво бъдеще на косовските сърби в състава на едно независимо Косово. Несъгласието на Белград с логиката на процеса довежда до непоследователност при воденето на преговорите, до недостатъчно представителство от страна на косовските сърби в неговия екип и до критика на УНОСЕК за организацията на преговорите, а самият Ахтисаари – до критика за предполагаема предубеденост. Белград ту се преструва на глух, ту публично демонстрира наранени чувства, след като западните дипломати конфиденциално съобщават на сръбските представители, че процесът се придвижва в посока на независимост⁹. През май 2006 г. президентът Тадич и премиер-министърът Кошуница призоваха Контактната група незабавно да премести акцента на преговорите към уреждане на въпроса за статута. Изпълнението на това искане е отсрочено до юли, когато УНОСЕК организира първата среща на президентите, премиерите и други високопоставени държавни лица от Сърбия и Косово във Виена.

Делегацията от Прищина представя по-обширни предложения и демонстрира повече гъвкавост в сравнение с Белград, чийто представители често изглеждат неорганизирани, зле информирани и недостатъчно подготвени. Въпреки това Белград преуспява във въздействието по време на преговорите: него-

⁹ Доклад на МКГ, № 170, „Косово: заплахите на преходния период“, 17 февруари 2006, 11–12.

вият отказ да обсъжда мероприятия по спазването на правата на малцинствата в Косово до по-късен етап на преговорите довежда до това, че основно внимание е отделено на децентрализацията, което е отражение на усилията за териториално разделение и непризнаване на институциите на централното правителство на Косово. Някои дипломати изразяват загриженост във връзка с това, че опозицията в Сърбия може да застави УНОСЕК да тръгне към „неразумни“ отстъпки, които ще му позволят да постигне разделение на Косово¹⁰. Има признаци, че УНОСЕК е одобрил предложенията на Прищина по отношение на Косовска Митровица, въпреки че позволява на Белград да запази преките си връзки с тези общини, където мнозинството от населението е сръбско.

Вдъхновена от Лондонското заявление на Контактната група от 31 януари 2006 г. и обещанията за предоставяне на независимост, дадени в конфиденциален порядък както от специалния посланик на САЩ, Франк Визнер, така и от други западни представители, Прищина прави крачки, които се разглеждат от нейна страна като щедри предложения, направени в аванс, особено по въпросите на децентрализацията, създаването на три нови общини със сръбско мнозинство и разширението на една съществуваща такава. Белград иска създаването на петнадесет нови общини и разширението на пет съществуващи. В настоящия момент сърбите представляват мнозинство в пет от общо 30 общини в Косово. Прищина се съгласява на значителни отстъпки, предлагайки сформирването на нова самостоятелна община в Северна Косовска Митровица с преобладаващо сръбско население, с условието за установяване на някои връзки с албанската част на Косовска Митровица, в по-голяма степен по форма, а не по същество, което е предложено по-скоро за успокоение на общественото мнение на косовските албанци. Такива връзки трябва да бъдат единно градско управление, ръководено в продължение на три години от международен администратор¹¹. В средата на 2006 г. УНОСЕК заставя Прищина да тръгне на още по-големи отстъпки, довеждайки нейното предложение

¹⁰ Интервю на МКГ с анонимен френски дипломат, 21 септември 2006.

¹¹ Доклад на МКГ, № 131, 3 юни 2002 и № 165, 13 септември 2006.

до създаването на пет нови общини със сръбско мнозинство и разширяването на две съществуващи такива. В УНОСЕК стигат до извода за целесъобразността именно на такава конфигурация, макар че вследствие на включването на допълнителни сръбски селища в тях някои общини се разширяват извън пределите на границите, за които настоява Прищина. Някои от представителите на косовските албанци, водещи преговорите, изказват съжаление, че на сърбите е предложено толкова много и в таква кратки срокове, и предполагат, че са проявили наивност, считайки, че УНОСЕК ще приеме тяхното предложение като готово решение, а не като отправна точка за преговори и основа за търсене на по-нататъшни компромиси¹². През последните месеци на 2006 г. Русия се опитва да запази концентрацията на усилията на Контактната група върху решаването на проблема по пътя на преговорите, подтиквайки я към възможно провеждане на по-нататъшни преговори през 2007 г., а Контактната група все още преценява предложенията на Ахтисаари. Прищина остава обезпокоена относно това, как по време на заключителния кръг на преговорите териториалните отстъпки да не излязат извън пределите на „червената линия“¹³. В края на септември и началото на октомври 2006 г. косовските политически лидери излизат с публични изявления, че те няма да се съгласят на никакви бъдещи компромиси¹⁴.

През месец май 2006 г. на преговорите по децентрализацията във Виена се удава постигането на съгласие по критериите за създаването на нови общини: те трябва да имат минимум 5000 жители, като сръбското малцинство трябва да е минимум 70% и трябва да са икономически жизнеспособни¹⁵. Белград предлага създаването на множество „общини-призраци“ (с регистрирани жители, пребиваващи през повечето време в Сърбия) около манастирите и историческите паметници, в очаква-

¹² Интервю на МКГ, Прищина, 26 септември 2006.

¹³ Това е „линията“, която очертава необходимия минимум за защита на националната сигурност и е в рамките на международния правен ред.

¹⁴ Заявление на АБК, Прищина, 2 октомври 2006.

¹⁵ Брифинг на заместника на специалния посланик на ООН Алберт Рохан, 5 май 2006.

не на това, че завръщането на сръбските бежанци би могло, в крайна сметка, да доведе броя на населението до 5000 жители. УНОСЕК отхвърля този подход. На свой ред Прищина издига предложение за предоставяне на статут на административно-териториални единици, влизащи в състава на общината, на редица нежизнеспособни територии с преобладаващо сръбско население в Източно Косово, макар че там междуетническата интеграция протича най-успешно. Прищина възлага надежди на това, че след две години механизмът на отчетност ще доведе до заключението, че ситуацията в болшинството от тях, в качеството им на подобщински единици, се е подобрила¹⁶. Някои албанци изказват опасения, че такова административно-териториално деление ще позволи на Белград междуременно да вземе контрол над тези области. Категорията на подобщинските единици е предложена от Съвета на Европа през 2003 г., но оттогава не получава поддръжка. Заедно с това в голяма част от западно Косово, където е проведена жестока етническа чистка, няма нито една община със сръбско мнозинство¹⁷.

В централно Косово албанците признават за сръбска голямата община Грачаница, граничеща с южните квартали на Прищина, през която преминават две главни за Косово шосета, но в същото време не приемат създаването на относително икономически независима община на север от Обилич, разположен на северозапад от Прищина. УНОСЕК не оказва натиск на Прищина по този въпрос и някои от живеещите там сърби планират да продадат домовете си и да се изселят¹⁸, а общността им може да се „разтопи“ постепенно до момента, в който децентрализираните общини със сръбско мнозинство стават основната разменна монета по въпроса за включването на Сърбия в обсъждането за институциите на властта. В тези райони има големи залежи от лигнитни въглища, а също така и възможности за строителство на нова електростанция. Признаването на тази територия като сръбска зона може да пробу-

¹⁶ Интервю на МКГ със съветник на правителството в Косово, Прищина, 14 септември 2006.

¹⁷ Доклад на МКГ, № 163, „Косово след Харадинай“, 26 май 2005, 6–11.

¹⁸ Интервю на МКГ със служител на УНМИК, Прищина, 8 май 2006.

ди подозрения и у двете страни, че децентрализацията е станала средство на подялба на природните ресурси.

УНОСЕК включва Косовска Митровица и Северно Косово в пакета предложения за децентрализация, приравнявайки ги с всички други части на Косово, и не им предоставя статут на отделна точка в дневния ред. Макар това решение да придава тежест на нееднократните заявления на международната общност, че Косово няма да се подложи на разделение, то също така сваля от дневния ред на преговорите във Виена обсъждането на актуалните мерки, необходими за Севера, свеждайки ги до сухи, имащи общ характер обсъждания за границите на общините и техните компетенции. УНОСЕК издига идеята за асиметричните компетенции, съгласно която общините със сръбско мнозинство ще получат по-големи пълномощия в сравнение с общините, населявани предимно от албанци, но Прищина изказва несъгласие с такъв подход. Нейните представители на преговорите възразяват, че такова решение, подобно на това, каквото е било през 90-те години, ще принизи албанците до граждани втора категория. Тези заявления, наред с изказванията на политическите лидери на Косово за техния стремеж за създаване на гражданска държава, в която етническата принадлежност не би играла никаква роля, са посрещнати от УНОСЕК със скептицизъм: „Те са длъжни да признаят съществуването на сръбски въпрос в Косово.“¹⁹ Вследствие на това някои предложения, представени в пакета, ще се окажат асиметрични – с различен обем правомощия за сръбските и албанските общини.

На Белград му се иска да постигне разделение на Косово на автономни албански и сръбски субекти, последните от които биха били свързани със сръбското правителство; Прищина настоява за създаването на унитарна държава с предоставяне на максимални прерогативи на централното правителство. Ловко заобикаляйки съществуващите различия, Роан – заместникът на М. Ахтисаари, разпространява през април 2006 г. предложения за децентрализация, които ще позволят да се придаде институционално оформяне на доброволни обединения на об-

¹⁹ Интервю на МКГ с представител на ООН, Виена, 22 февруари 2006.

щините с цел разрешаване на проблемите в здравеопазването, образованието, културната и социална сфера. Прищина се стреми да ограничи трансформацията на подобни обединения в ново ниво на властта и да възпрепятства Белград да финансира директно общините със сръбско мнозинство или техните обединения и да встъпва с тях в административни отношения²⁰. Представителите на Сърбия твърдят, че пожертвованията за тези общини трябва да се поощряват, както и всички други видове помощ, в същото време Правителството на Косово изисква всички финансови потоци да преминават през координационно бюро, към апарата на премиер-министъра на Косово. То изпитва опасения, че Белград ще се възползва от това, което той нарича „възвишен дух на преданост“ на косовските сърби към Сърбия, с цел създаването в състава на Косово аналог на Република Сръбска и като доказателство, че „международната общност фактически не обръща внимание на практическите аспекти на урегулирането, независимо от изявленията си“²¹.

За охраната на обществения ред и на правосъдието пакетът предложения за урегулиране се базира на мерки, вече предложени от УНМИК. Съгласно тях общинските съвети могат да избират полицейските ръководители измежду числото кандидати, предлагани от централната власт²². В това отношение УНОСЕК е склонен към разширяване на прерогативите на общините с преобладаващо сръбско население, като предостави право на техните общински съвети и да уволняват полицейските началници, а не само да ги избират.

За да избегне по-нататъшното разширение на неравностойните компетенции, Прищина предлага на отделни общини да бъдат дадени допълнителни функции на самоуправление в областта на културата, здравеопазването и висшето образование на „второ ниво“, подобно на тези, които действат в Северна Косовска Митровица. Тя се съгласява, че ученици-

²⁰ Интервю на МКГ със съветник в правителството на Косово, Прищина, 14 септември 2006.

²¹ Интервю на МКГ със съветник в правителството на Косово, Прищина, 14 септември 2006.

²² Инstrukция на УНМИК 2005/54, 20 декември 2005.

те със сръбска етническа принадлежност имат право да се обучават по сръбски учебен план. Съгласна е, че по принцип няма да има право да отменя решенията на общините по свое усмотрение, а по съдебен път ще се бори за разглеждането им и за тяхното съответствие с положенията, залегнали в предложението за урегулиране на статута.

Възниква въпросът в какъв съд ще се отправят такъв род иски и от кого ще бъде сформиран той. Дискусията за неговата обща организационна структура има много ограничен характер. В Конституционния съд, съгласно предложението на косовските албанци, повечето места трябва да бъдат заети от международни съдии, представляващи международната общност. Евросъюзът планира да изпрати в Косово ограничен брой съдии, на които да бъде възложено воденето на делата за военни престъпления, престъпленията на междуетническа основа, корупцията, организираната престъпност и делата, свързани със собствеността, но ЕС все още не е взел решение по този въпрос²³.

Сърбия отказва да се включат повечето от въпросите, свързани с правата на малцинствените общности и конституционните проблеми в дневния ред на Виенските преговори до август 2006 г., упорито настоявайки, че тези въпроси се отнасят към фундаменталните, а не към техническите проблеми на статута. На двете последващи сесии представителите на Сърбия не проявиха ентузиазъм – членовете на делегацията на косовските сърби отказват участие в тях, изразявайки несъгласие с това, че са определяни като малцинство; не са представени никакви документи за разглеждане. От друга страна Прищина издига общи предложения, които са разработвани от средата на 2005 г. от Ветон Сурай²⁴ на спорадични обсъждания (включително на срещи в Гърция и Албания) с Оливер Иванович, а също така и в рамките на редовно свиквания консултативен съвет на общините с участието на политически лидери от несръбските малцинства в Косово. В началото на м. октомври 2006 г. косовското правителство обявява, че след окончателното определя-

²³ Интервю на МКГ със служител на ЕС, Прищина, 6 октомври 2006.

²⁴ В качеството си на авторитетна политическа личност и главен редактор на в. „ОРА“.

не на статута на Косово този съвет ще бъде трансформиран в държавен орган. Предвижда се той да бъде свързан с апарата на президента, да се свиква ежемесечно и да предоставя трибуна за излагането на тези проблеми, които се явяват предмет на безпокойство сред малцинствените общности.

Прищина издига множество предложения, насочени към подобряване на условията на живот на малцинствата, базирани се на Конституционните рамки на УНМИК. Тя заявява намерението си да открие втори държавен телевизионен канал, на който да се излъчват предавания на езиците на малцинствата. За защита на жизнените интереси на малцинствените общности от приемане на неотговарящи на техните интереси закони са предвидени специални механизми. При окомплектоването на специалната палата на конституционния съд по проблемите на малцинствата и институцията на омбудсмана, значителен брой от местата ще бъдат предоставени на представители на малцинствата. Тези предложения не получават разширен отговор от страна на Белград, а само изказано предложение със защитата на правата на сърбите и албанците да се занимават различни омбудсмани²⁵. Заедно с това Прищина се опитва да намали броя на представителите на малцинствата в парламента и правителството, гарантирано им от Конституционните рамки на УНМИК. Независимо от факта, че в Белгия и Финландия действат ефективни системи на консолидационизъм (съвместно съжителство на различни общности), Прищина привежда доводи в полза на съвременна „европейска“ конституция, а не конституция от „ливански“ тип²⁶. Тя иска намаляване на броя или отменяне на предвидените сега три министерски места за малцинствата (две за сърби и едно за останалите) и предлага вместо това максимум заместник-министерски постове. В качеството на аргумент Прищина използва факта, че задължителното представителство на малцинствата в правителството може да доведе до това, че реалната политика да се окаже в патова ситуа-

²⁵ Пресконференция на Ал. Роан, Виена, 8 септември 2006 г.

²⁶ Многократни изявления на Ветон Сурой пред медиите.

ция, което възпрепятства енергичното участие на партиите на малцинствата в политическия живот²⁷.

Прищина предлага реда, по който в Асамблеята на Косово, състояща се от 120 места, двадесет места са запазени за малцинствата (10 за сърбите и 10 за останалите), да бъде заменен с гарантиран минимум места. Сега всички спечелени от кандидатите на малцинствата места се добавят към запазените. Аргументът на Прищина е, че ако малцинствата се явят на изборите в пълен състав и гласуват по съществуващите правила, то 10–12 % от населението ще обезпечи контрол над 1/3 част от Асамблеята, като по този начин ще се нарушат нормите на демокрацията и ще се изолира мнозинството. Освен това допълнителното представителство ще бъде ненужно, имайки предвид това, че, след определяне на статута, за защита на правата на малцинствата в Асамблеята е предложено да се прилага правилото на „двойното мнозинство“²⁸ на Бадингтер²⁹. Ако оставим настрана подобни аргументи, то съкращаването на представителите на сръбското и другите малцинства повече от изискваните от УНМИК бройки ще прозвучи като фалшива нота. УНОСЕК дава указания, че сегашните „щедри“ норми на представителство на малцинствата могат да бъдат съхранени за следващите два парламентарни срока, преди да стане възможно постепенното им съкращаване в съответствие с предложенията на Прищина.

Единият от въпросите, по който Прищина и Белград почти са постигнали споразумение, е свързан с правата и защитата на интересите на Сръбската православна църква и нейната собственост и запазването на други обекти на сръбското културно наследство. В това отношение Църквата изиграва положителна роля, подтиквайки правителството на Сърбия към

²⁷ Ингервю на МКГ с министър от правителството, участник в преговорите във Виена, Прищина, 26 септември 2006.

²⁸ Т. нар. двойно мнозинство задължава даден парламент за приемането на едно решение да са гласували 55% от депутатите и 65% от населението. Мярката се прилага, за да се предотврати възможността за блокиране на решенията от партиите с най-много представители в парламента.

²⁹ Сп. „Източноевропейски конституционен обзор“, 10, № 4, есен 2001, „Страж на конституцията“.

по-реалистични позиции, отделяйки проблемите по религиозните въпроси от въпроса за териториалната децентрализация. Въпреки това, по думите на Ахтисаари, „взаимовръзката, установена от Белград между защитата на религиозните обекти и реституцията на собствеността на църквата, национализирана от властите в Югославия през 1945–1946 г., фактически блокира достигането на съгласие в цялост.“³⁰ На Косовското правителство ще му бъде трудно да изпълни своята част от договорните задължения, опазвайки редица зони около църквите и обектите на културно наследство от незаконно строителство; в началото на октомври 2006 г. е съобщено за покупката на участъци в охраняемата зона на два исторически паметника³¹.

Що се отнася до икономическия пакет, установяването на правото на държавна собственост и решаването на проблема с външния дълг, тези перспективи изглеждат отдалечени във времето. По тези въпроси във Виена е проведена само една среща, на 31 май 2006 г., и тя завършва безрезултатно. Двете страни се съгласяват, че Косово е длъжно да поеме част от югославския външен дълг, понастоящем обслужван от Сърбия, в такава степен, в каквата могат да бъдат определени проектите, по които бенефициент е Косово. Но в Прищина нямат достъп до необходимата документация. Властите в Косово искат от Сърбия компенсация за отнемането на събраните пенсионни вноски и банкови сметки, проведено от Милошевич след 1989 г. Посредниците на преговорите дават указания, че ако даденият проблем се решава в цялост, то следва да се създаде самостоятелен механизъм за компенсиране по индивидуални искове³². Белград би искал пълно преразглеждане на решенията за приватизация, проведени от УНМИК, за да може в качеството на нова отправна точка да бъде възстановено правото на собственост и вътрешните задължения по дългове на сръбските държавни и частни компании с държавно участие и предприятия – обществена собственост на Косово, дори и такъв род

³⁰ Изказване пред СС ООН, 22 септември 2006.

³¹ „Сринатите хълмове на Газиместан“, Информационен бюлетин, 3 октомври 2006, КиМ инфо, www.kosovo.net

³² УНОСЕК, брифинг за пресата на Сефан Лен, 31 май 2006.

искания да произтичат главно от конфискацията по времето на Милошевич. Тези искания не намират разбиране от страна на УНОСЕК. Най-вероятният резултат ще бъде, че предоставянето на независимост на Косово ще предшества всякакво генерално споразумение, и с нея (независимостта) ще бъдат създадени нови, опростени условия за достигането му.

Дейността на УНОСЕК и Марти Ахтсаари като специален посланик на генералния секретар на ООН приключва в началото на 2007 г., когато на вниманието на Съвета за сигурност е представен доклад с предложения за решение относно статута на Косово. Тези предложения не намират пълна подкрепа в Съвета. Най-силен опонент е Русия с мотивите, че не са зачетени достатъчно добре правата на сръбското малцинство в Косово. По настояване на Русия е определена група, която да проучи на място положението в Косово (и най-вече в общините с преобладаващо сръбско население) и да излезе с предложение. През април 2007 г. групата посещава в Косово и излиза със становище, представено в СС на ООН, че Планът Ахтисаари не е всеобхватен и има още какво да се работи до постигане на споразумение по окончателния статут на Косово. Вследствие на това от СС е определен нов преговарящ екип, който да посредничи в преговорите между Белград и Прищина. Основна роля в тези преговори, освен двете заинтересовани страни, има т.нар. „Тройка“ – представители на САЩ, Русия и ЕС. През юли 2007 г. е хвърлена сянка върху обективността на Ахтисаари при изготвянето на предложенията относно статута на Косово. В босненското издание „Фокус“ излиза информация за проведено разследване от БДН (Германската разузнавателна служба) по искане на Бан Ки Мун, генерален секретар на ООН. В хода на разследването са установени зачестилите контакти на Ахтисаари с представители на косовската организирана престъпност и най-вече с албанския бизнесмен Пацоли. Всичко това е много неприятен факт, който навежда на мисълта за опорочен преговорен процес и неприятен завършек на мисията на Марти Ахтисаари като специален пратеник на генералният секретар на ООН за Косово.